

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
KATEDRA VĚD O VÝCHOVĚ

Religionistika pro studenty cestovního ruchu

Závěrečná práce DPS

Autorka práce: Mgr. Ivana Ziková

Vedoucí práce: PhDr. Karel Rýdl, CSc.

2013

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré prameny a literatura, které jsem využila, jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., autorský zákon, zejména skutečnost, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněná ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Cerhovicích 01.06.2013

Ivana Ziková

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc., vedoucímu práce, za jeho rady, věnovaný čas, ochotu a cenné připomínky.

Poděkování patří i mým rodičům za jejich trpělivost a podporu.

Abstrakt

Cílem předkládané práce je seznámit studenty Cestovního ruchu s religionistikou a jejím vlivem na výkon jejich budoucího povolání. Obecně seznamuje s jednotlivými náboženskými systémy. Dále obsahuje vysvětlení, k čemu religionistika v cestovním ruchu slouží, v jakých situacích ji lze využít, a uvedení konkrétních příkladů u jednotlivých náboženství – převážně je však zaměřena na muslimské země a islám.

Klíčová slova: cestovní ruch, religionistika, islám, průvodce, cestovní kancelář

Abstract

The aim of this work is to familiarize students of tourism with religion and its influence on the performance of their future profession. Generally familiarize with the various religious systems. It also contains an explanation of what religious studies in the tourism industry is used, in which situations it can be used, and specific examples of each religions - it is mostly focused on Muslim countries and Islam.

Key words: tourism, religious studies, islam, tourist guide, travel agency

Obsah

Úvod.....	7
1. Religionistika a její předmět	9
2. Studium religionistiky.....	11
3. Religionistika a středoškolské učebnice	12
4. Křesťanství	14
5. Judaismus	16
6. Buddhismus.....	18
7. Hinduismus.....	20
8. Islám.....	21
9.1 Ramadán.....	27
9.2 Fundamentalismus a terorismus	29
9.3 Islamofobie.....	31
9. Zaměstnanec cestovní kanceláře a náboženství	33
10. Závěr.....	36
11. Literatura	38

Úvod

K sepsání této práce mne vedly převážně zkušenosti z vlastní praxe. Již od střední školy se pohybuji v oblasti cestovního ruchu. Několik letních sezon jsem byla zaměstnancem cestovní kanceláře na pozici delegát/průvodce. Člověk nemusí být odborníkem, aby si všiml, že i v cestovním ruchu jsou pracovní pozice obsazovány nekvalifikovanými pracovníky, popřípadě pracovníky s nevyhovující kvalifikací. Jde například o zdravotní sestry či učitelky.

Turista, a nejen ten český, je bytost velmi zvědavá a zvidává, a tudíž pokládá svému průvodci velké množství otázek. Bohužel většina z nich prameni z pouhé lidské nevědomosti. Zde přichází chvíle, kdy se ukáže, jak je důležité zaměstnávat kvalifikované pracovníky.

Mým zaměřením jsou státy arabského světa a islám, proto tedy uváděné příklady budou převážně z této oblasti. Tak například v severoafrické zemi, v Tunisku, nejsou neobvyklé dotazy typu: „Proč se místní ženy nekoupou v normálních plavkách?“ nebo „Proč mne musí ráno budit to jejich halekání?“ Halekáním je zde myšleno ranní svolávání k modlitbě. Jeden z nejčastějších dotazů se týká stravování: „Proč ze salámů mají jenom Junior a proč ani jednou za pobyt nebyl vepřový řízek?“ Byť se tyto otázky mohou zdát zbytečné, možná hloupé nebo vtipné, povinností delegáta je na ně odpovědět. Bohužel jsem byla svědkem, kdy jedna z mých kolegyně na poslední zmiňovanou otázku odpověděla: „Asi jim to nechutná.“ Samozřejmě jsou mnohdy pokládány otázky, na které se odpověď hledá velmi obtížně. Jde o otázky typu: „Proč tady¹ nikdo nemluví česky?“

Po těchto a podobných zkušenostech mne napadlo, že ačkoliv jsem cestovní ruch studovala na střední škole a dále i na vysoké, stále jsou informace, které studentům tohoto oboru nikdo nesděluje, což pak může znamenat jisté obtíže v praxi. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zapsat ke studiu Religionistiky. Již u přijímacích zkoušek jsem musela vysvětlovat, proč se mi zdá vhodné tyto dva obory, zdánlivě nijak nesouvisející, spojovat dohromady. Dle mého názoru k sobě neodmyslitelně patří. Samozřejmě není nutné, aby každý pracovník cestovní kanceláře studoval religionistiku, ale za nezbytné

¹ V severní Africe

považují, aby znal o zemi, ve které působí, více než hlavní město a nejvíce navštěvovaná místa. Znalost náboženských systémů a náboženských praktik místního obyvatelstva mu výrazně zlehčí práci s nimi a navíc bude schopen působit na své klienty tak, aby jejich vzájemné kontakty probíhali bez problémů, s co největším pochopením a respektem.

1. Religionistika a její předmět

Pokud je tématem předkládané práce vztah religionistiky a cestovního ruchu, je nezbytné pojem religionistika definovat. Zde mohou vyvstat první potíže, neboť stejně tak jako náboženství, nemá ani religionistika, jednu obecně platnou a všemi uznávanou definici.

Při obrovském množství těchto definic (téměř by se dalo říci, že každý kdo se touto problematikou zabývá, má tu svou) se v nich přesto objevují společné prvky, které nám pomohou tento pojem pochopit – jedná se tedy o „vztah člověka k bohu či bohům² a jeho projevy“.³ Náboženství je historickým jevem, který vzniká za určitých okolností, v určité době a rozvíjí se, dokud odpovídá poptávce společnosti⁴. Mezi typické projevy náboženství můžeme zařadit například obřady, svátostné hody, modlitby, oběti.⁵

V případě pojmu religionistika taktéž použijí běžnou definici, oprostěnou od vědeckých a odborných termínů, což ji učiní pro studenty středních škol pochopitelnější.

Religionistika je věda zabývající se studiem náboženství.⁶ Jejím cílem však není rozhodovat o pravdivosti či nepravdivosti jednotlivých náboženských systémů, jako svůj úkol si stanovila pouze popis a klasifikaci těchto fenoménů.

Jako o samostatném vědním oboru o ní můžeme hovořit až od doby, kdy se „někdo odvážil podrobit náboženství racionálnímu kritickému zkoumání a analyzovat je nezúčastněně – tedy v osvícenství.“⁷ Za jejího zakladatele je považován Friedrich Max Müller.

² Či k tomu, co má vůči němu roli boha.

³ HELLER, Jan a Milan MRÁZEK. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*, str.18

⁴ HELLER, Jan a Milan MRÁZEK. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*, str 26

⁵ Tamtéž – str. 46

⁶ Tím rozumíme náboženství v plurálu

⁷ HELLER, Jan a Milan MRÁZEK. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*, str. 51

Úkolem religionistiky není své studenty uvádět do vlastní náboženské tradice, ale klade si za cíl neutrální výuku, při níž podává všeobecné informace o různých náboženských systémech.

Výuku religionistiky doporučuji uchopit pomocí kognitivních metod, jakými jsou vypravování, práce v malých skupinkách a nezbytná diskuze, při níž se předpokládá pedagogova neutralita, nezaujatost a schopnost přijímat názory svých studentů.

Jako vhodný prostředek se jeví i práce s internetem, sledování filmů (svým obsahem zaměřených k tématu) či četba textů, vztahujících se k dané problematice.

Cílem vždy zůstává přenos či předání relevantních informací o daných náboženských systémech.⁸

Při probrání látky v dané hodině by měl vždy být vymezen čas na diskuzi se studenty, kteří se tak mohou k tématu též vyjádřit a společnými silami přispět k řešení „problému“⁹, přičemž si ještě rozvíjejí komunikační schopnosti a učí se argumentovat.¹⁰

Význam postavení náboženství ve střední Evropě, dle prováděných průzkumů od konce druhé světové války, klesá. Náboženské instituce postupně ztrácejí svůj vliv na životy velkého počtu obyvatel.¹¹ Tato situace je připisována procesu modernizace, se kterým změna úlohy náboženství v lidských životech úzce souvisí. Dochází zde totiž k oddělení různých sfér společnosti (ekonomická, náboženská, politická, ...).¹²

Z výše uvedeného vyplývá, že náboženství je upozaděno, tudíž ani žáci a studenti s ním nepřijdou příliš do kontaktu.

Při práci průvodce v cestovním ruchu je však potřeba počítat s tím, že zaměstnanec cestovní kanceláře se dostane za hranice nejen české, ale i evropské, kde již situace může být, a v mnoha případech je, naprosto jiná.

⁸ http://theses.cz/id/ebjz87/DIPLOMOV_PRCE_Jana_Skokov.pdf

⁹ PECINA, Pavel. Úvod do oborových didaktik, didaktika odborných předmětů.

¹⁰ V ideálním případě by tomuto měla být přizpůsobena i učebna – je žádoucí, aby na sebe studenti při diskusi viděli, měli mezi sebou kontakt.

¹¹ V komunistických zemích bylo tomuto procesu výrazně napomáháno.

¹² <http://snem.cirkev.cz/download/Luzny.htm>

2. Studium religionistiky

Obvykle bývá výuka náboženství skryta v předmětech dějepis či občanská výchova pro žáky druhých stupňů základních škol.

Jednou z mála středních škol, kde studenti mohou navštěvovat předmět religionistika, je gymnázium Mimoň.¹³

Zde je předmět Religionistika určen pro studenty 2. ročníků (sexty) a jeho pokračování je pro ročníky třetí.

Studenti zde budou seznámeni s „různými přístupy k náboženské problematice“, základními náboženskými pojmy a jejich obtížnou uchopitelností a základními typy náboženství (monoteismus, polyteismus,...)

Předmět je zde vyučován jednou týdně jednu hodinu.

Religionistika pro třetí ročníky si klade za cíl seznámení se s psychologickými, sociologickými, teologickými i filosofickými problémy, které se váží k náboženské problematice.

Výuka opět probíhá jednou týdně, jednu hodinu.¹⁴

Jako jednu z metod výuky navrhuji slovní - vyprávění, pomocí něhož pedagog vyjadřuje a předává své zkušenosti, zážitky a poznatky. Toto vyprávění by mělo být doplněno četbou odborných textů, vztahujících se k dané problematice, novinových článků, článků na internetu apod.

Jako velmi podstatnou zde shledávám zpětnou vazbu, které je dosaženo za předpokladu, že student probíranou látku pochopil, zpracoval a vytvořil si svůj názor. Nejefektivnější je, pokud si téma hodiny může student spojit se svými vlastními zkušenostmi.

Pokud se jedná o práci s textem, je nezbytné vyčlenit klíčové informace a studenty seznámit s novými pojmy, které jsou podstatné pro pochopení dané látky.

Z hlediska myšlenkových operací doporučuji použití srovnávacího postupu, jak již plyne z historického názvu religionistiky – srovnávací věda náboženská.

¹³ <http://gyymi.cz/>

¹⁴ www.gyymi.cz/file/87

Toto vše by se v ideálním případě mělo dít za dodržení zásady uvědomělosti a aktivity, kdy si student v průběhu celého vyučovacího procesu stále uvědomuje, co a proč dělá.

3. Religionistika a středoškolské učebnice

Učebnice pro studenty cestovního ruchu se tématem religionistiky zabývají pouze okrajově. Jedná se všeobecně o její předmět – tedy náboženství. Ani tomu není věnována přílišná pozornost, neboť se s touto problematikou setkáváme jen při dělení cestovního ruchu na jeho specifické formy, kde je tématu věnována pouze kategorie „ostatní formy cestovního ruchu“, v praxi to tedy znamená jen je na pár řádcích zmíněna náboženská (poutní) turistika¹⁵.

Například v knize *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost*¹⁶ se tématem náboženské turistiky zabývají na cca. jedné stránce.¹⁷ Uváděná definice zní: „Jedná se druh cestovního ruchu, při kterém účastníci navštěvují místa s náboženským významem či aktivity spjaté s náboženskými obřady.“¹⁸ Dále se zde čtenář dočte, že motivem k této formě cestovního ruchu je „účast na náboženských obřadech a poutích“, dále již zmíněná návštěva míst s náboženským významem a dalším bodem je účast na seminářích s náboženským programem. Posledním uváděným motivem jsou ty zdravotní, kdy cestovatel věří v léčebný účinek navštíveného místa.¹⁹

Na sedmi řádcích se učebnice věnuje i charakteristickým rysům náboženské turistiky, kdy jim přisuzuje masový charakter, respektování zvyklostí účastníků, zajištění speciálních služeb, aby vyhovovaly požadavkům turistů.²⁰

¹⁵ Která je zde svou důležitostí řazena na roveň například loveckému cestovnímu ruchu, cykloturistice, atd.

¹⁶ DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch: pro střední školy a pro veřejnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2004, 205 s. ISBN 80-716-8901-7.

¹⁷ Na stranách 144-145.

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

Kapitolu uzavírá definice pouti, kde je tedy zdůrazněna ta do Mekky, a tím kapitola věnující se náboženské turistice končí.

V další učebnici *Cestovní ruch – vývoj, organizace a řízení*²¹ je náboženská turistika zařazena do specifických forem turismu a jsou jí zde věnovány stránky tři²², přičemž celou jednu stránku zaplnily obrázky poutních míst. Najdeme zde téměř totožnou definici jako v předchozí učebnici: „...je druhem cestovního ruchu, při kterém účastníci navštěvují místa s náboženským významem či aktivity spjaté s náboženskými obřady.“²³ Motivy a charakteristické rysy autor uvádí naprosto totožné jako v knize *Cestovní ruch pro střední školy a veřejnost*.

Dále se v této učebnici dočteme, že „většina obyvatel světa je věřící“ a že „k nejrozsáhlejším světovým náboženstvím patří křesťanství, islám a hinduismus.“²⁴

Zbytek kapitoly je věnován jednotlivým poutním místům, jejich stručné definici a obrázkům – Velehrad, Řím, Lourdes, Čenstochová, Fátima, Fudži, Váránasí, Mekka a Medína, Jeruzalém a Svatý Kopeček u Olomouce, jež je definován jako: „poutní místo na kopci vypínajícím se severně od Olomouce.“²⁵

²¹ ČERTÍK, Miroslav. *Cestovní ruch: vývoj, organizace a řízení*.

²² ČERTÍK, Str. 266-269

²³ ČERTÍK, str. 266

²⁴ ČERTÍK, str 267

²⁵ Tamtéž

4. Křesťanství

Křesťanství učí, že existuje pouze jeden Bůh, který stvořil zemi, vesmír, Adama a Evu – tedy člověka – k obrazu svému. To však neznamená, že by Bůh měl lidské tělo z masa a kostí. Jedná se o podobnost spíše charakterovou, z níž vyplývá, že každý člověk má právo být respektován a je hoden úcty. Křesťanství dále hlásá, že Bůh je Trojice, což neznamená, že se jedná o tři bohy, ale o Syna, Otce a Ducha svatého. Synem je Ježíš Kristus, kterého seslal sám Bůh, aby lidstvo vykoupil, jenž zemřel ukřižováním, ale poté vstal z mrtvých. Ve stručnosti by se tedy dalo říci, že křesťanství je „založené na učení a zázracích Ježíše.“²⁶

Za slovo Boží je považována sbírka 66 knih, zvaná Bible, která je rozdělena na Starý zákon a Nový zákon. Za autory Nového zákona jsou považováni proroci (Mojžíš, David, ...). Autorství Nového zákona je přisuzováno osobám, které znali Ježíše.²⁷

Křesťanství, respektive křesťané, se již od svého počátku museli vyrovnávat s přítomností a působením mnoha jiných náboženství, jimiž byli obklopani. Jako reakce na tuto skutečnost se v mnoha případech objevovala tvrzení, že vše nekřesťanské je výtvorem ďábla a je tedy hříšné. Obecně se dá říci, že křesťanství bylo jediné pravé a správné náboženství a ta ostatní byla všechna falešná. Jiní myslitelé, například Sokrates, však tento negativní postoj nezastávali. Snažili se, a nutno říci, že úspěšně, vidět v ostatních vírách snahu o pravdu a mravní ryzost, což bylo všeobecně považováno za dobré.²⁸

V lidských dějinách samozřejmě najdeme mnoho případů a příkladů, kdy můžeme prokazatelně dokázat, že cesta, kterou zvolili někteří křesťanští představitelé²⁹, nebyla vždy jen cestou míru a tolerance. Nejznámějším případem jsou zřejmě křížové výpravy.

²⁶ <http://carm.org/co-je-k%C5%99es%C5%A5anstv%C3%AD>

²⁷ <http://carm.org/co-je-bible>

²⁸ HELLER, Jan a Milan MRÁZEK. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*, str. 32

²⁹ Záměrně zde neuvádím, že tuto cestu zvolilo samo křesťanství, neboť je potřeba si uvědomit, že náboženství samo o sobě nemá sílu a moc někomu ubližovat. Pokud už se tak děje, tak jsou to vždy sami lidé – v tomto případě tedy stoupenci daného náboženství.

V dnešní době je křesťanům vytýkán jejich postoj k antikoncepci, interrupcím a homosexualitě.

Z tohoto příkladu je možné vidět, že již v historii se objevovala snaha o pochopení „těch druhých“, ale na opačné straně vždy byli lidé, kteří měli svou pravdu, své přesvědčení a to nebylo možné vyvrátit. Tato tendence je patrná i v dnešní době a pravděpodobně to tak i zůstane. Můžeme ovšem říct, že lidé a dokonce zástupci náboženských systémů se snaží o tzv. mezináboženský dialog, který vede k lepšímu pochopení a porozumění.

Pokud bychom chtěli muslimům vytýkat jejich požadavek na uznání islámu jako jediného pravého náboženství, je zapotřebí si uvědomit, že nejen islám má tyto cíle. Můžeme si názorně ukázat, že tento požadavek vznesla i křesťanská víra, což zachytil Karl Rahner³⁰ ve své knize *Křesťanství a nekřesťanská náboženství*, kde formuloval čtyři základní teze, přičemž první z nich zní: „Křesťanství chápe sebe sama jako absolutní náboženství, jež je určeno všem lidem a nemůže vedle sebe uznat žádné jiné jako rovnoprávné.“³¹

Turisticky velmi navštěvovaná místa spjatá s křesťanstvím jsou například Betlém, kde se Ježíš Kristus narodil, sídlo papeže ve Vatikánu a chrám Božího hrobu v Jeruzalémě.

³⁰ Profesor teologie a poradce II. Vatikánského koncilu.

³¹HELLER, Jan a Milan MRÁZEK. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*, str. 42

5. Judaismus

Judaismem se rozumí náboženství a zároveň i kultura židovského národa. Za zakladatele judaismu je považován Mojžíš, neboť to byl právě on, kdo vysvobodil izraelský lid vyvedením z Egypta³². Dějiny židovského národa se začínají psát v Mezopotámii zhruba ve 3. tisíciletí před naším letopočtem³³, kde žily semitské národy. Jedním z nich byli Izraelité, kteří v čele s Abrahamem tuto oblast opustili a vydali se hledat úrodné oblasti, což je zavedlo právě až do zmiňovaného Egypta, kde se však stali otroky.³⁴

Symbolem judaismu je šesticípá Davidova hvězda. Posvátným textem judaismu je Tóra, která je doslova nedotknutelná³⁵, proto se při jejím čtení používá zásadně ukazovátka. Hebrejskou Biblií rozumíme knihy Starého zákona, židy nazývané Tanach. Židé dále uznávají i ústní zákon, který nazývají Talmud, jenž se ještě dělí na dvě části – Mišnu a Gemaru.

Za žida je považován potomek židovské matky, nebo ten, kdo k židovství přestoupil (konvertoval). Být židem není však zcela jednoduché, neboť již od samého narození musí plnit mnoho příkazů a dodržovat mnoho zákazů.³⁶

Místem, kde se konají bohoslužby je synagoga, která je někdy nesprávně nazývána židovským kostelem. Tradice říká, že by měla ležet pod úrovní země, aby se do ní dalo sestupovat, ale není to striktně dodržovaným pravidlem. V jejích prostorách by se v žádném případě neměly nacházet žádné obrazy jiných bohů.

Na rozdíl od křesťanství nepřiznává Ježíšovi mesiášství, učení o Trojici považuje za projev polyteismu, tudíž pro něj nepřijatelné, neposvržené početí je taktéž nepřijatelné a mnoho další rozdílů, byť to křesťanství nikterak nebrání v tom, považovat se za nástupce judaismu.

³² Tato jejich cesta trvala čtyřicet let a jejím cílem byla země jejich předku Kanaán.

³³ Jedná se tedy o první náboženství, jenž vyznává jediného Boha – monoteismus.

³⁴ <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>

³⁵ Lidskou rukou

³⁶ <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>

Židovská komunita je neodmyslitelně spjata se smutnými událostmi našich dějin. Téměř od počátku byli pronásledováni a nuceni k emigraci. Nejznámějším je zřejmě nacistické vyhlazování.

14.května 1948 vznikl stát Izrael, kde žije zhruba jedna šestina všech židů, největší židovská komunita žije ve Spojených státech amerických.³⁷

Pro oblast cestovního ruchu jsou velice významná poutní místa. Jedním z nich je Zeď nářků v Jeruzalémě.

³⁷ <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>

6. Buddhismus

Buddhismus je náboženstvím, ale především filosofií, která učí lásku k moudrosti, a sám Buddha prohlásil, že jeho učení není pro hloupé.³⁸ Jedná se o náboženství univerzální, podobně jako křesťanství a islám.

Za zakladatele buddhismu je považován Siddhártha Gautama – Buddha, indický princ, který však až do svých osmdesáti let žil jako potulný mnich a předával svou nauku, kterou nazval dharma.

Buddhismus můžeme v podstatě nazvat protikladem křesťanství, neboť hlásá, že neexistuje žádný Bůh (což je důvod, proč je mnohdy pokládán za ateistické náboženství, nebo dokonce není za náboženství pokládán vůbec), který by měl funkci stvořitele, zároveň popírá funkci lidské duše a lidské tělo je pro něj pouhou iluzí. Buddhismus považuje samotný svět za utrpení a bolest, jež jsou nikdy nekončící. Lidský život je vnímám jako uvěznění v řetězech. Věří, že proces zrození a úmrtí je neustále se opakující koloběh a naším cílem je se z tohoto koloběhu vymanit.³⁹ Základy buddhistického učení se nacházejí ve čtyřech vznešených pravdách:

- ✓ „Každá existence je bolestná.
- ✓ Původ lidské bolesti je touha, již jsme svázáni s neustálým cyklem znovuzrození.
- ✓ Zrušení touhy učiní konec utrpení.
- ✓ Cesta k osvobození spočívá v řízení se pravidly mravnosti, meditace, moudrosti a vědomosti.“⁴⁰

Na jednom z buddhistických koncilů, které se konaly po Buddhově skonu, byla vyhlášena, pro nás neobvyklá, zásada: „pokud nejsou porušovány hlavní předpisy učení, je povoleno přizpůsobit se podmínkám a zvykům oblasti, ve které se žije.“⁴¹

³⁸ Jednota v rozmanitosti – buddhismus v české republice – str 12

³⁹ Dingir 1998/4 – str. 9

⁴⁰ <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/buddhismus/>

⁴¹ <http://www.buddhismus.cz/>

Osobou, jež v současnosti šíří buddhismus po celém světě, je dalajlama.⁴²

S buddhismem je úzce spojen pojem karma, který je však milně vykládán jako osud nebo předurčení. V podstatě se jedná o to, že kterýkoliv čin bude mít a má své následky.

Mezi posvátná místa patří palác Potala ve Lhase, který je sídlem dalajlamy a kambodžský buddhistický chrám Angkor Vat.

Buddhisté mají zakázáno požívat opojné nápoje a zabíjet jakékoliv živé bytosti (což je dáno i jejich vírou v převtělování).⁴³

⁴² <http://www.buddhismus.cz/>

⁴³ Tamtéž

7. Hinduismus

Hinduismus je nejstarším existujícím náboženstvím, které vzniklo přibližně v pátém století před naším letopočtem v Indii a zároveň třetím nejrozšířenějším.

Pro hinduismus je typický kastovní systém, což je rozdělení společnosti do několika skupin, pro které platí pravidla týkající se například jídla, rituálů, obětí a čistoty. Příslušnost ke kastě je dědičná, tudíž ji během života jedince nelze změnit.

Nejvýše postavenou skupinou jsou bráhmani, kterou tvoří kněží, jejichž úkolem je provádění bohoslužeb. Druzí v pořadí jsou kšatriové – tedy převážně úředníci. O stupeň níže stojí vajšové – řemeslníci a poslední místo zauímají šúdrové, což je nejchudší vrstva indické společnosti.

Rozdělení do kast bylo sice již v roce 1949 zrušeno, ale „zvyk je železná košile“, a proto zřejmě v indické společnosti stále přetrvává.⁴⁴

V hinduismu bychom marně hledali představu jednoho, nejvyššího Boha. Základní božskou „trojicí“⁴⁵ jsou Brahma, Višnu a Šiva. Dále bychom zde marně hledali zakladatele nebo Písmo, tak jak ho známe z jiných náboženských systémů. Hinduismus nemá žádnou hlavní knihu, jako je například Bible, ale to ještě neznamená, že žádné takové texty nevlastní. Tato myšlenka by byla naprosto nesprávná, neboť hinduismus naopak má velké množství náboženské literatury.

Stejně jako v buddhismu věří, že se v příštím životě narodí znovu, ale v podobě jakou si vyslouží svých chování v tomto životě.

Základem hinduismu jsou obřady a modlitby. Posvátným zvířetem je kráva. Mají posvátná nejen místa, ale i města, řeky a pohoří.⁴⁶

⁴⁴ <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/hinduismus/>

⁴⁵ Nemá nic společného s křesťanským pojetím. V tomto případě jde pouze o naznačení následující informace – bohové jsou tři.

⁴⁶ <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/hinduismus/>

8. Islám⁴⁷

Islám je bohužel neodmyslitelně spjat s datem 11. září 2001 a jménem Usáma bin Ládín. Do tohoto osudného dne islámu nebyla věnována téměř žádná pozornost, zato po tomto dni se „odborníci“ na islám začali objevovat jako houby po dešti. Téměř nikdo si neuvědomil, že se jedná o čin několika málo jednotlivců, nikoliv celého islámského světa, který je tvořen mnoha jednotlivci, kterým je násilí cizí a tento způsob prosazování svých cílů v žádném případě neschvalují. Na každého člověka by mělo být nahlíženo individuálně a to i na muslimy. Ani nám Čechům by se nelíbilo obvinění, že jsme národem zlodějů, že krademe naprosto všichni, jenom proto, že někdy někdo něco ukradl. Za národ zlodějů však můžeme dosadit cokoliv jiného – hlupáků, diskriminujících a samozřejmě i teroristy.

Teroristické útoky samozřejmě neschvaluji a cílem mé práce v žádném případě není je obhajovat, ale ráda bych upozornila na fakt, že následky tohoto činu se dotýkají nevinných lidí.

Pro mnohé občany západního světa je slovo islám jen synonymem pro terorismus, politickou nestabilitu, svatou válku, týrání žen, kamenování a sekání rukou. Tyto závěry jsou mnohdy utvořeny bez jakéhokoli studia dané problematiky, nebo vlastní zkušenosti.

Po dovolené strávené v některé z muslimských zemí jsou mnozí turisté překvapeni, že muslimové jsou také jenom lidé, vedle kterých můžeme žít bez obav se vzájemným porozuměním.

Pokud se budeme islámem zabývat blíže, je nutné si vymezit pojmy, se kterými budeme pracovat.

Byť se to někomu může zdát nesprávné nebo nepřesné, pokud mluvím o oblastech, kde se islám vyskytuje, tedy o zemích, používám slova muslimský a islámský jako synonyma (tedy muslimské země nebo islámské země). Toto označení si každopádně zaslouží ty z nich, ve kterých je islám státním náboženstvím. Dnes bychom však jen

⁴⁷ Pokud nebude uvedeno jinak, bude téma islám zpracováno dle bakalářské práce - ZÍKOVÁ, Ivana. *Vliv islámu na cestovní ruch*, str. 14-19

těžko hledali zemi, kde žádní muslimové nežijí, což nás však neopravňuje, a myslím si, že by to nikoho ani nenapadlo, označovat všechny oblasti, kde se muslimové vyskytují, za muslimské.

Islámské náboženství bylo založeno prorokem Muhammadem a je tedy nejmladším monoteistickým náboženstvím, což mu však nikterak nebrání a nijak jeho stoupence neomezuje, tudíž je nazýván náboženstvím třetího tisíciletí. Na žebříčku světových náboženství zaujímá čestné druhé místo hned za křesťanstvím. To samozřejmě může ovlivňovat i fakt, že potomek, jehož otcem je muslim, zákonitě přijímá otcovu víru, stává se tedy také muslimem (například v judaismu dítě přebírá víru po matce).

Islám je tedy víra v jediného Boha – Alláha, který je všemohoucí, milosrdný a slitovný. Dále věří v soudný den, v osobní zodpovědnost za své činy, v anděly, proroky a v posmrtný život.

Základní knihou islámu, a možná bychom mohli říci, že celého islámu je Korán, který ale věřící nepovažují za knihu, ale za slovo Boží, neboť byl Muhammadovi zjeven buď prostřednictvím archanděla Gabriela, nebo přímo Bohem. Korán je muslimy považován za takovou autoritu, že ovlivňuje celé jejich životy. Muhammad byl negramotný, a proto si na zapsání Koránu musel najmout písaře, kteří použili všemožné materiály k zaznamenání – zvířecí kosti, velbloudí kůži, papyrus a další. Věřící muslimové neschvalují žádné překlady Koránu, jejich požadavkem je, aby zůstal v arabštině. Pokud se již Korán přeloží, přestává pro ně být Koránem, tedy zjeveným slovem Božím. Z toho také vyplývá, že konvertité z nearabských zemí pro ně nejsou plnohodnotní muslimové, dokud nezačnou Korán recitovat právě v arabštině.

Muslimem se samozřejmě rozumí člověk vyznávající islám. Islám v překladu znamená podrobení se Bohu, kterým je pro muslimy Alláh.

Za domovinu, místo, kde islám vznikl, jsou považována města Mekka a Medina v Saúdské Arábii.

Vznik islámu datujeme do sedmého století, tedy do doby kdy žil Abú al-Qásim Muhammad ibn Abdulláh ibn Abd al-Muttalib ibn Hášim, později zvaný prorok Muhammad. Muhammad se narodil v dnešní Saúdské Arábii, ve městě Mekka roku 570

našeho letopočtu. Jeho otec zemřel ještě před Muhammadovým narozením. Jeho matka Amíra skonala v době Muhammadova dětství (6 let), poté se ho ujal jeho dědeček, který však po dvou letech také zemřel, a proto ho vychovával jeho strýc Abú Tálíb.

Později se Muhammad oženil s bohatou ženou Chadídžou, která mu byla po celou dobu manželství nejen manželkou, ale také přítelem a rádcem. Další ženy pojal za manželky až po Chadídžině smrti. Manželství bylo plodné, tudíž z něho vzešli dva synové, kteří ale zemřeli v dětském věku, a čtyři dcery.

V roce 610, během devátého měsíce muslimského kalendáře, se Muhammadovi zjevil archanděl Gabriel a zjevil mu Korán. Muhammad tomu zpočátku nevěřil, považoval své zjevení za halucinace a nevěnoval jim pozornost. Přesto se však doma svěřil své ženě Chadídže, která „poznala“, že se jedná o skutečné zjevení a od té doby Muhammada podporovala (společně s dalšími jeho blízkými).

Počátky šíření islámu samozřejmě nebyly jednoduché, neboť Muhammadovi nikdo nevěřil.⁴⁸ Časem se však okruh jeho stoupců zvětšovat a dnes je muslimů více než jedna miliarda.

Jeho silící postavení se však nelíbilo místnímu kmenu a jeho členům, z čehož po nějaké době vyplynulo Muhammedovo vyloučení, což nakonec vedlo až k jeho rozhodnutí, že Mekku opustí. Stalo se tak 16.července 622, což je datum, jímž začíná muslimský kalendář. Muslimové toto nazývají hidžra. Muhammad se odebral do města Jathribu, které si později změnilo název na Medina – Město prorokovo. V Medině si Muhammad postavil obydlí, které se zároveň stalo první mešitou. I zde se snažil získat na svou stranu místní obyvatele, kteří však znali judaismus a křesťanství, a proto Muhammedovu víru nepřijali a Korán nepovažovali za dílo Boží, ale Muhammedovo. Zpočátku nebyl v takovém postavení, aby mohl proti nim bojovat. Podle odhadů však již v této době začala neskrývaná Muhammedova nenávisť vůči židům, která je mimochodem patrná i v samotném Koránu.

Nepřestal však ani pomýšlet na znovuzískání Mekky. Proběhlo několik bitev, ve kterých muslimové poznali výhry i stinné stránky války. Avšak nakonec jim bylo přáno a v roce 630 se jim podařilo Mekku získat, a to bez krveprolití. Od toho dne se stala poutním místem islámu.

⁴⁸ JANDA, Richard. *Islám: náboženství, historie a budoucnost*, str 27 - 36

I Muhammadův osobní život se postupně měnil, po smrti své milované ženy Chadídži pojal za manželky ještě mnohé další ženy, z nichž nejoblíbenější byla ta poslední – Aiša. Muhammad se s Aišou zasnoubil, když jí bylo šest let a jemu padesát. Aiša se vdávala ve svých devíti letech (což je jedním z mnoha důvodů kritiky islámu). Aiša byla velmi věrnou a oddanou ženou, v některých bitvách Muhammada dokonce doprovázela a starala se o raněné. Svého manžela sice přežila, ale zemřela ve věku pouhých 18 let. Muhammad skonal dne 8.června 632 a dům, ve kterém se nachází jeho hrob, je jedním z významných poutních míst islámu.

Muhammadův skon zcela jistě přinesl mnoho smutku, ale také velkých problémů, neboť během svého života nikdy nemluvil o svém nástupci.

Tak se stalo, že se muslimové rozdělili na dvě skupiny – **sunnity a šíity**.

Tou menšinou, zastoupenou například v Iráku, Íránu, Bahrajnu, jsou šíité, kteří požadovali, aby se Muhammadovým nástupcem stal jeho bratranec Ali a věřili, že o nástupnictví rozhoduje pouze Bůh. Ali byl však zavražděn a od té doby šíité uznávají jako nástupce pouze přímé Alího potomky. Kromě Koránu šíité neuznávají žádnou literaturu.

Sunnité v islámském světě představují asi 90 % a na rozdíl od šíitů uznávají kromě Koránu ještě sbírku výroků a činů Muhammada – Sunnu. Za chalífu (Náměstka božího, nástupce Muhammada) uznávají i Abú Bakra, který byl Aišiným otcem a Muhammada zastupoval již v době jeho života.

Každý muslim musí v rámci své náboženské praxe dodržovat pět pilířů islámu.

Prvním z nich je vyznání víry – tzv. šaháda. Jedná se v podstatě o vyjádření monoteismu a uznání funkce, která je připisována Muhammadovi. Jedná se o formuli, kterou musí vyslovit konvertita k islámu, aby se mohl stát muslimem, zároveň slouží jako rozloučení se zemřelým, ale naopak i vítá nově narozené. Je častokrát denně opakována a zní přibližně následovně: „Není Boha kromě Alláha a Muhammad je posel Boží.“

Druhým bodem je salát – modlitba. Za úsvitu, v poledne, odpoledne, za soumraku a v noci jsou muslimové povinni se modlit. Jedná se tedy o pět modliteb denně. Samozřejmě nezáleží na individuálním uvážení každého jednotlivce, ale musí znát přesné časy, které jsou pro modlitby vymezeny. Modli se na modlitebních koberečcích, na čisté podlaze s omytým tělem. Modlitby mají určený i směr, kterým se mají pronášet – je to poutní místo Mekka. Během dne se muslim může dále modlit dle svého uvážení, kdy chce a kolikrát chce. Vždy však musí mít očištěné ruce.

V mnoha městech s muslimským obyvatelstvem vyzývá k modlitbám muezzin. I toto však pro pracovníka cestovní kanceláře může být zdrojem stížností a problémů. Mnohdy můžete slyšet, že si turisté přijeli na dovolenou odpočinout a ne poslouchat nějaké „halekání“. Nejvýznamnější je páteční modlitba v mešitě, která je pro muže povinná. Mešitou rozumíme budovu, která slouží muslimům k uctívání Alláha (podobně jako v křesťanství kostely a v judaismu synagogy), ale představuje i jakési společenské centrum, kde se muslimové mohou scházet. Pro oblast cestovního ruchu je důležitá otázka zabývající se možností vstupu do mešit. Tomuto se však muslimové příliš nevěnovali, a proto víme pouze z tradice, že dříve nemuslimům vstup zakázán nebyl, ale měli by mešitu navštěvovat za nějakým účelem a s pozváním od muslima. Rozhodnutí o přístupnosti, případně nepřístupnosti, mešit je ve většině případů v pravomoci imáma. Například Arabský poloostrov je proslulý zákazem vstupu nemuslimům, v mnoha zemích (např. v Maroku) jsou pro nemuslimy k dispozici jen některé mešity. Avšak například v Turecku a evropských zemích je vstup do mešity povolen všem.⁴⁹

Třetím pilířem je půst- arabsky sawn, který se provádí v měsíci Ramadánu.

Čtvrtou povinností každého muslima je zakát – almužna, která je dnes již srovnatelná s daňovou povinností. Věřící by měl odevzdat vše, co nepotřebuje, aby to mohlo být věnováno potřebným.

Posledním, pátým pilířem je, pro cestovní ruch nejzajímavější, pouť do Mekky v Saúdské Arábii⁵⁰ – hadždž, kterou by měl minimálně jednou za život vykonat každý

⁴⁹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Me%C5%A1ita>

⁵⁰ Rodiště a působiště proroka Muhammada

zdravý muslim⁵¹. Celé město Mekka a hlavně svatyně Kaaba jsou nejposvátnější místa islámu. Pro nemuslimy je Mekka naprosto uzavřená a nepřístupná. Tomu, kdo tuto pouť vykoná patří titul hadži. Celý hadždž se skládá z mnoha úkolů, jedním z nich je tzv. malá pouť, kdy muslim, stejně jako kdysi Muhammad, musí sedmkrát obejít svatyni Kaaba, musí se postavit na planinu Arafat, kamenovat ďábla. Této pouti se každým rokem zúčastňuje ohromné množství věřících (několik milionů), což s sebou nese samozřejmě velká rizika v podobě ohrožení životů (například při kamenování ďábla nebo ušlapání) a problémy.

Kaaba v překladu znamená kostka, z čehož už vyplývá její přibližná podoba, která se nachází uprostřed Velké mešity. Uvnitř je uschován úlomek meteoritu, o kterém se soudí, že ho přinesl Adam z ráje. Dle pověsti ji stavěl prorok Abraham se svým synem Ismaelem. Je patnáct metrů vysoká a zahalená do sametu, ve kterém jsou zlatým písmem vyšité koránské verše.⁵² Hadždž je jediným z pěti pilířů, který není absolutně povinný.

⁵¹ Finančně zajištěný nemocný muslim za sebe může poslat náhradníka, kterému za vykonání poutě zaplatí.

⁵² Kaaba. *Ministry of Hajj: Kingdom of Saudi Arabia*. Dostupné z: <http://www.hajinformation.com/main/j1091.htm>

9.1 Ramadán

Ramadán je jedním z pilířů islámu, který se „slaví“ v devátém měsíci islámského kalendáře. Jedná se o svátek pohyblivý⁵³, řídící se podle tvaru měsíce.⁵⁴ Tradice říká, že právě během měsíce ramadán se Muhammadovi zjevil archanděl Gabriel a nadiktoval mu celý Korán.

Pro muslimy znamená období půstu a očisty. V této době, od východu do západu slunce, je zakázáno jíst, pít, intimně se stýkat a kouřit. Půst je ukončen nejen západem slunce, ale též svoláváním k večerní modlitbě. Dodržování půstu se nevztahuje na kojící a těhotné ženy, staré nebo nemocné lidi, sportovce a cestující. Věřící by se v tomto období také měli snažit vyvarovat všech svých zlovyků a špatných vlastností jako je například nadávání nebo pomluvy. Celkově by se měli snažit o zlepšení svého chování a prohlubování své víry.

Podobnou náboženskou povinnost v jiném náboženství nenajdeme, ale dobrovolné půsty jsou praktikovány i v buddhismu, judaismu i katolicismu.

Samozřejmě návštěva muslimských zemí v tomto období přináší jistá omezení i pro přijíždějící turisty, byť cestovní kanceláře v této době nezaznamenávají jejich razantní úbytek. Někteří dokonce soudí, že je to dokonalá příležitost danou zemí a její obyvatele lépe poznat.⁵⁵ Přesto však některé cestovní příručky dokonce nedoporučují tyto země během Ramadánu navštěvovat. Pokud se však turista rozhodne je neuposlechnout, musí počítat s následujícími omezeními:

- Mimo hotelové komplexy nejíst, nepít, nekouřit – alkohol může být dokonce nedostatkovým zbožím (byť tomu zpravidla tak není).⁵⁶
- Oblékat pouze oděv zakrývající ramena, kolena a výstřih
- Podniky (restaurace, obchody) mohou mít upravenou otevírací dobu, některé z nich jsou přes den dokonce uzavřené, ale ve většině případů se dodržuje jen

⁵³ Muslimové používají lunární kalendář, tudíž každý rok tedy začíná přibližně o 11 dní dříve.

⁵⁴ http://cestovani.lidovky.cz/ramadan-turisty-neodrazuje-co-by-ale-meli-vedet-fro-aktuality.aspx?c=A120717_121812_aktuality_glu

⁵⁵ Turisticky zajímavým zážitkem je například večerní procházka po osvětleném a svátečně vyzdobeném městě.

⁵⁶ Striktnějším dodržováním tohoto zákazu jsou proslulé například Spojené arabské emiráty.

přestávka po setmění, aby se praktikující muslimové mohli po celém dni půstu občerstvit.

I v této oblasti si hostitelská země uvědomují svou závislost na cestovním ruchu, tudíž v turistických letoviscích je režim dne podstatnou měrou přizpůsoben požadavkům turistů. I přes všechnu tuto snahu se může stát, že k dispozici nebudou služby na té nejvyšší úrovni, poskytované takovou rychlostí, což plyne z (pochopitelné) únavy personálu. I nepatrně empatickému člověku je jasné, že pokud se během teplých, mnohdy horkých, letních dnů nemohou občerstvit ani douškem vody, nemohou podávat 100 % výkony. Ze zkušenosti však vím, že mnozí cestovatelé naivně předpokládají, že se místní obyvatelstvo opravdu ve všem přizpůsobí západnímu stylu života, a proto se tedy ani nesnaží danou situaci pochopit a respektovat, pouze trvají na poskytování dokonalého servisu.

Při svých cestách městem si mohou návštěvníci všimnout oken, zakrytých novinami, které slouží jako „utajení“ právě pro ta místa, kde je během dne dovoleno jíst. Účelem tohoto opatření je co nejméně „pokoušet“ místní obyvatelstvo.⁵⁷

Avšak i mezi muslimy se najdou tací, která všechna pravidla vztahující se k Ramadánu nedodržují a argumentují tím, že „Alláh to nevidí.“⁵⁸

⁵⁷ <http://www.national-geographic.cz/detail/ramadan-je-opravdovou-zkouskou-vule-ale-i-muslimove-jsou-jen-lide-a-vi-jak-pravidla-obejit-25201/>

⁵⁸ Většinou se to vztahuje na aktivity prováděné doma, tedy pod střechou.

9.2 Fundamentalismus a terorismus

S islámem bohužel úzce souvisí pojmy fundamentalismus a terorismus. Minimálně jsou to dva pojmy, které se běžnému občanovi vybaví při vyslovení pojmu islám.⁵⁹

Málokdo si však uvědomí, že pojem fundamentalismus nepochází z muslimského prostředí, ale z toho křesťanského. Při vyslovení slova fundamentalismus, fundamentalista, fundamentální, se asi nikomu nevybaví nic pozitivního.

„Slovo fundamentalismus ovšem ve skutečnosti vyjadřuje pouze nějaký myšlenkový proud, filosofii nebo hnutí, jež staví na základu (fundamentu) a je tomuto základu věrný. Je charakteristický spíše pokusem o změnu. Je to hnutí, které si osobuje právo na vlastnění pravdy a dává si svaté právo pravdu prosazovat a měnit tím současný stav. Přitom se (v případě církvi) opírá o svaté prameny náboženství, které užívá v doktrinální formě, byť si vybírá a argumentuje pouze vybranými částmi. Je jasné, že potom velice záleží na tom, na jakém základu je určitý fundamentalismus založen, čemu je věrný. Naprosto jiný je fundamentalismus křesťanský, islámský, sektářský či ekologický. Jediné, co mají tyto fundamentalisté společné je to, že se snaží být věrni základům a plnit to učení, jemuž jsou věrni. Jsou naprosto přesvědčeni o své pravdě, jsou ochotni se jí podříditi, obětovat se pro ni.“⁶⁰

Tímto jsem se snažila poukázat na to, že fundamentalista nemusí být pouze muslim, a hlavně, že fundamentalista nemusí být terorista!

Je smutnou skutečností, že pojem terorismus se nejvíce váže k islámu. Osobně jsem se nikdy nesečkala s lidmi, kteří by hovořili o křesťanských, židovských nebo buddhistických teroristech. Každý terorista byl dle veřejného mínění snad vždycky muslim.

Samozřejmě, mnozí atentátníci se odvolávají na Alláha, tvrdí, že čin spáchali v jeho jménu, pro něj. Ale ani toto nedokážou rozumně vysvětlit. Zabíjení lidí ještě nikdy

⁵⁹ Tuto informaci čerpám ze své bakalářské práce, ve které jsem se zabývala názory českých občanů na islám.

⁶⁰ ZÍKOVÁ, Ivana. *Vliv islámu na cestovní ruch*, str. 25

nikomu nepomohlo a v žádném věroučném spise se o vraždách nevinných lidí pomocí letadel, bomb a jiných moderních technologií nepíše.

Teroristické akce jsou převážně zaměřeny na nevinné civilisty, turisty nevyjímaje. Pokud se již takové neštěstí stane je to pro zemi, žijící z cestovního ruchu, obrovským ohrožením. Samozřejmě se nedá předpokládat zvýšený, ba dokonce ani stejný zájem o návštěvu země, ve které k teroristickému činu došlo. To však potenciálním návštěvníkům nemůže mít nikdo za zlé, neboť dovolená je spjata s odpočinkem a poznáváním, nikoliv strachem o vlastní život.

Historie nám ukazuje, že některé země jsou natolik lákavé, že ani tyto ohavné činy nedokázaly cestovní ruch „zabrzdit“ trvale. Dokonalou ukázkou je například Egypt, kde se teroristické útoky v historii opakovaly již několikrát – v roce 1996 na hotel Europa, o rok později vybuchl autobus v Káhiře a v Luxoru bylo zaútočeno na civilisty. V roce 2004 byly zaznamenány 3 útoky na pobřeží Rudého moře. V roce 2005 zemřeli další lidé, včetně civilistů, při sebevražedném atentátu v Káhiře. V roce 2005 byly spáchány tři atentáty, přičemž při jednom z nich zemřel i jeden Čech. V roce 2006 došlo k několika explozím v restauracích a nákupních středisku.

Dokonce i poklidnou destinací jakou je Tunisko, respektive ostrovem Djerba, otrásl v roce 2002 výbuch v židovské synagoze.

Ani Maroko, země turisty také velmi oblíbená, neunikla zájmu teroristů. V roce 2003 byly jejich cílem zahraniční hotely a židovské objekty.

Neubránílo se jim ani Turecko. Pozitivní stránkou věci však zůstává, že tyto země dále lákají turisty ke strávení dovolené.⁶¹

⁶¹ ZÍKOVÁ, Ivana. *Vliv islámu na cestovní ruch*, str. 26 - 28

9.3 Islamofobie

Dalo by se říci, že islamofobie je odpovědí na islámský terorismus, ale nebylo by to zcela správné.

Samotný pojem islamofobie by se dal v současné době označit téměř za módní, neboť je stále častěji a častěji používán. Každý si ho může vykládat po svém a pracovat s ním, jak se mu hodí, neboť stále ještě není žádná závazná, obecně platná definice.

V anglicky mluvících zemích byl termín Islamophobia zaveden na konci osmdesátých let a média ho používají přibližně od roku 1991.⁶²

„Islamofobie zahrnuje široké spektrum projevů vyjadřujících nadřazenou přezíravost až nenávistný odpor vůči muslimům, zvláště Arabům, ale i jejich jiným souvěrcům, s nimiž v západních zemích xenofobní jedinci či skupiny přicházejí v různých kontextech do styku.“⁶³

Najdou se i odpůrci používání pojmu islamofobie, kterým je například Fred Halliday, který navrhuje používat pojem antimuslimismus, což se mu zdá vhodnější, neboť nehodnotí postoj k náboženství – islámu, ale k jeho stoupcům, lidem – muslimům.

Ať s tím však souhlasíme, či nikoliv, termín islamofobie je naprosto běžně a pravidelně používán téměř po celém světě. Dříve se nám nelíbilo muslimské požitkářství a fanatismus, dnes se změnil úhel pohledu a jako negativní shledáváme přísnou morálku a aktivismus. Jako jeden z největších problémů shledává západní svět problematiku přistěhovalectví. Muslimové se nám zdají nepřizpůsobiví, chtěli bychom, aby vyznávali stejné hodnoty, dodržovali stejná pravidla, v zásadě se přizpůsobili hostitelské zemi.⁶⁴

Dá se říci, že již všechny oblasti jsou islamofobií zasaženy, i když je některé více než jiné. Nejlépe, tedy nejméně zasažená, je zatím oblast akademické půdy. Islamofobie se

⁶² KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize*, str. 137

⁶³ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize*, str. 138

⁶⁴ Pokud se nám zdá, že muslimové nedělají to, co chceme a tak, jak chceme je nejrychlejším požadavkem, aby opustili Evropu a vrátili se zpět do svých zemí. To však není řešením ani v současné době a rozhodně to nevyřeší ani situaci v budoucnu.

však dostala až do politiky. V tomto případě stojí za uvedení příklad prezidenta České republiky Miloše Zemana, který se v jednom z mnoha rozhovorů definoval muslimský svět jako „anticivilizaci financovanou dílem z prodeje ropy, dílem z prodeje drog.“ Ztotožňovat muslimy s nacisty a komunisty mu rovněž nečiní problémy. Nutno podotknout že pan prezident není sám, kteří se takto na adresu islámu a muslimů vyjadřují. Zdárně mu sekundují například generální tajemník NATO, který v islámském fundamentalismu spatřuje stejnou hrozbu jako v komunismu, Silvio Berlusconi označil islámskou kulturu za zaostalou v roce 1400.⁶⁵

Hranice mezi kritikou, na níž máme právo, a islamofobií se hledá velmi těžko. Nezbývá než doufat, že do budoucna najdeme cestu, jak tento problém řešit.

⁶⁵ ZÍKOVÁ, Ivana. *Islamofobie v České republice*, str 14 - 15

9. Zaměstnanec cestovní kanceláře a náboženství

Je potřeba znovu zmínit a zdůraznit, že po pracovních cestovního ruchu nikdo nevyžaduje, aby byli osobně zainteresováni do nějaké náboženské víry. Bylo by však vhodné, a jejich vlastní práci usnadňující, aby měli základní přehled o různých světových vyznáních.

Pokud sám nevyznává křesťanskou víru, dá se předpokládat, že v Ježíši Kristu bude spatřovat pouze člověka, historickou osobu. To však ještě neznamená, že nebude respektovat to, že pro věřící křesťany představuje mnohem více. Velmi podobná situace se týká Bible, kterou nevěřící opět vnímá jen jako knihu, kdežto pro věřící má stěžejní význam.

Podobnou situaci můžeme pozorovat ve všech ostatních vírách, které nám nejsou vlastní.

Například islám zakazuje svým stoupencům požívat vepřové maso. Průvodce není oprávněn hodnotit, jestli je to správné, či nikoliv. Jeho úkolem je tuto informaci (v případě potřeby) náležitě vysvětlit svým klientům, aby pochopili, z jakého důvodu se tak děje a tuto skutečnost respektovali.

Delegát se též setká s případy, kdy musí svým klientům vysvětlovat, pro Evropana neobvyklý, dámský oděv místních žen. Výrazy typu „zababušená“ či „zakuklená teroristka“ skutečně nejsou na místě. V případě potřeby, a samozřejmě i zájmu, by měl být delegát opět schopen podat vysvětlení.

Pro obyvatele (nejen) západního světa je další nezvyklostí možnost mít více než jednu manželku. Opět nejsme v situaci, kdybychom si mohli dovolit tento fakt odsoudit. Což se však bohužel velmi často děje, přičemž je poukazováno na to, že je to nespravedlivé a nečestné vůči všem zúčastněným manželkám. Málokdo si však vyhledá informaci, že v případě těchto svazků je muž povinen všechny své manželky zabezpečit (nejen materiálně) stejně, ale navíc – což je informace skutečně málo známá – všechny jeho

ženy musí s novým sňatkem souhlasit. V případě uzavření sňatku novomanželce zůstává celé věno a není povinna se o něj s mužem dělit – naloží s ním tedy podle vlastního uvážení. Je důležité též zdůraznit, že mít více manželek není povinnost a mnozí z muslimů tohoto „privilegia“ ani nevyužívají.

Kdokoliv se chystá vycestovat za hranice své domovské země, za jakýmkoliv účelem, ať již sám, nebo s cestovní kanceláří, by se ve vlastním zájmu měl seznámit s cílovou destinací – jejími právními i společenskými normami.

Pokud turista vyhledá služby cestovní kanceláře, obvykle čeká, že ho s těmito normami seznámí její pracovník.

Základním pravidlem, nejen v muslimských zemích, je zákaz držení a užívání návykových látek.⁶⁶ V některých zemích za nedodržení tohoto zákazu hrozí až trest smrti.

Otázku požívání alkoholických nápojů v muslimských zemích ovlivňuje jejich víra, islám, z níž vyplývá přísný zákaz tyto nápoje požívat. Co se však týče turistů z jiných zemí, jsou si tyto státy vědomy své ekonomické závislosti na cestovním ruchu, a tudíž je turistům na mnoha místech alkohol k dispozici. Očekává se však od nich, že tyto nápoje nebudou požívat na veřejných místech.⁶⁷

Dalším omezením (zejména v muslimských zemích) je otázka zahalování těla, nebo jeho částí, při opalování. Nemusím zdůrazňovat, že se jedná převážně o zahalování těl ženských. Samozřejmě i v tomto případě si hostitelské země uvědomují, že např. dvoudílné plavky ženám zakázat nemohou, proto je i opalování „nahore bez“ v mnoha hotelových komplexech a hotelových plážích tolerováno. Nedoporučuje se však toto praktikovat na plážích veřejných, kam mají přístup i místní lidé.⁶⁸

⁶⁶ Nejpřísněji tuto problematiku řeší např. v Thajsku

⁶⁷ Tento zákaz však neplatí pouze na území muslimských zemí, ale rovněž v USA nebo v Indii.

⁶⁸ Toto doporučení je i ve vlastním zájmu opalujících se žen, neboť Evropanky jsou v muslimských zemích považovány za symbol volného sexuálního života.

Dalším problémem, který může turista řešit, převážně na cestě zpět do domovské země, je zákaz vývozu fauny a flóry. Jedná se převážně o mušle, želví krunýře a výrobky z nich, korály a jiné živočišné schránky. Zakázán je i vývoz ohrožených živočišných druhů. Pokud se tedy chceme vyvarovat potíží, nakupujeme pouze zboží, ke kterému dostaneme doklad o koupi⁶⁹ a pokud si nejsme jisti, zda právě náš suvenýr může překročit hranice, jsou zde k dispozici zaměstnanci cestovní kanceláře, kteří by měli být schopni předat veškeré informace týkající se (nejen) této problematiky.

Dalším typickým suvenýrem z dovolených bývají fotografie, které též mohou svému zhotoviteli způsobit nemalé problémy. Je totiž zakázáno fotografovat modlíciho se člověka⁷⁰, sakrální budovy, ale též budovy jako jsou například věznice, soudy, letiště, ...

Někteří turisté jsou během svých dovolených překvapeni i zákazem fyzického kontaktu na veřejnosti⁷¹, který zahrnuje i, pro nás zcela běžný, polibek. Tento zákaz opět vyplývá z islámského práva. Na pozoru by se měli mít i homosexuálové, neboť homosexualita je v některých zemích⁷² považována za nezákonnou.

Neobvyklá omezení:

- Například v Thajsku je za těžký zločin považována urážka královské rodiny.
- V Singapuru platí zákaz žvýkání žvýkaček, jehož porušení se však řeší „pouze“ pokutou.
- V Thajsku je zakázáno řídit automobil či motocykl bez trička.
- V karibské oblasti je pohyb v plavkách povolen pouze na pláži.⁷³

⁶⁹ <http://rady-na-cesty.tripzone.cz/jak-se-na-dovolene-nedostat-do-problemu-192>

⁷⁰ Což je však v mnoha rodinných albech obvyklým objektem

⁷¹ Opět se týká převážně muslimských zemí

⁷² Na Blízkém Východě, ve většině zemí Afriky, ...

⁷³ <http://rady-na-cesty.tripzone.cz/jak-se-na-dovolene-nedostat-do-problemu-192>

10. Závěr

Cílem této práce nebylo podat vyčerpávající informace o jednotlivých náboženských systémech. Ostatně už i na českém trhu existuje dostatečný počet kvalitní literatury, která se světovými náboženstvími zabývá.

Přesto, že žijeme v době otevřených hranic a téměř neomezených možností, kdy se prostřednictvím moderních technologií můžeme spojit s celým světem, ještě stále se v lidské společnosti nacházejí naprosto nepatřičné prvky, jakými jsou různé netolerance, fobie, nenávisti a nepochopení. Patrně tomu ještě nějaký čas tak bude, pozitivní však je, že můžeme sledovat určitou snahu o vzájemné porozumění a dialog.

Během své praxe v zahraničí jsem měla možnost pozorovat, jak turisté vnímají a jak se chovají v islámském prostředí, které je pro ně cizí, neznají ho a mnohdy ani nechápou. Již tehdy mi došlo, jak je v tomto případě důležitá úloha zaměstnance cestovní kanceláře, tedy delegáta či průvodce. Delegát s turisty tráví podstatně více času, ale na jeho znalosti (například historie) jsou kladeny menší požadavky než na osobu průvodce, která turisty doprovází na fakultativních či poznávacích výletech a zájezdech. Oba však mají možnost na své klienty působit, informovat je, objasňovat, vysvětlovat a tudíž vést k pochopení a toleranci. Zde se nám objevuje významná role religionistiky v cestovním ruchu. Zaměstnanci musí sami tyto informace mít, aby je posléze mohli předávat dál. Cestovatelé se mnohdy nezabývají přípravou na dovolenou, kromě nákupu plavek a opalovacích krémů, z čehož pak může plynout jejich rozčarování a někdy i zklamání. Nikdo po pracovnících cestovních kanceláří nemůže požadovat, aby znali všechna náboženství do posledních detailů a vždy byli po ruce s vysvětlením. Základní přehled by však měl být samozřejmostí. Religionistika, jako nenáboženská věda o náboženství, nám může poskytnout mnohé užitečné informace a díky její znalosti můžeme vyřešit mnohá nedorozumění a problémy.

Osobně jsem si jako hlavní téma zvolila islám, neboť je to náboženský systém, který je západnímu člověku poměrně dost vzdálený, jeho pověst je pošramocena událostmi

11.září 2001, ale přesto jsou muslimské země hojně navštěvované (nejen) českými turisty.

Práce tohoto druhu by mohla být minimálně pětisvazková, přičemž by se každý jednotlivý svazek věnoval jednomu náboženskému systému. V případě střední školy s výukou cestovního ruchu bych navrhovala začít s výukou již od prvních ročníků, kde by studenti začali systémem jim nejbližším což je křesťanství, respektive tedy judaismus, ze kterého se křesťanství vyvinulo. Po judaismu a křesťanství by následoval právě islám a poté buddhismus a hinduismus. Při probrání všech těchto systémů věřím, že studenti budou schopni poskytovat relevantní informace a situace řešit jen a pouze ku prospěchu věci. Je potřeba u studentů vzbudit zájem o tuto problematiku, musí jim být jasné, že to pro ně nejsou zbytečné informace, které nikdy nepoužijí. Jsou to právě oni, kdo mohou pomoci vzájemné úctě, pochopení a toleranci, což je úkol nadmíru zodpovědný.

Po dlouhou dobu občané naší země nemohli vycestovat za hranice, a proto nemohli poznávat jiné, což neznamená horší, kultury, zvyky, gastronomii ani památky. Dnes již tuto možnost mají a na pracovnících cestovního ruchu zůstává milá povinnost jim na této cestě za poznáním a pochopením pomoci.

11.Literatura

Knihy:

ČERTÍK, Miroslav. *Cestovní ruch: vývoj, organizace a řízení*. Vyd. 1. Praha: OFF, 2001. 352 s. ISBN 80-238-6275-8.

DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch: pro střední školy a pro veřejnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2004, 205 s. ISBN 80-716-8901-7.

HELLER, Jan a Milan MRÁZEK. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*. 2., rev. vyd. Praha: Kalich, 2004, 316 s. Studijní texty (Kalich), sv. 1. ISBN 80-7017-721-7 (brož).

JANDA, Richard. *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2010, 379 s., [8] s. obr. příl. Encyklopedie Britannica. ISBN 978-807-2176-281.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002, 197 p. ISBN 80-702-1540-2.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Porozumět jinému náboženství: Záchrana a odsouzení*. Dingir: časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích, 1998, č. 4. ISSN 1212-1371.

ZÍKOVÁ, Ivana. *Islamofobie v České republice*. 2012. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Vít Machálek.

ZÍKOVÁ, Ivana. *Vliv islámu na cestovní ruch*. 2009. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava. Vedoucí práce Eva Janoušková

Internetové zdroje:

BROŽ, Jan. Jak se na dovolené nedostat do problémů?. In: [online]. 13.10.2011 [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://rady-na-cesty.tripzone.cz/jak-se-na-dovolene-nedostat-do-problemu-192>

Buddhismus: karma, meditace [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.buddhismus.cz/>

Co je Bible?. In: *Christian Apologetics and Research Ministry* [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://carm.org/co-je-bible>

Co je křesťanství?. In: *Christian Apologetics and Research Ministry* [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://carm.org/co-je-k%C5%99es%C5%A5anstv%C3%AD>

<http://gyimi.cz/>

Jednota v rozmanitosti: buddhismus v České republice. 1. vyd. Editor Jan Honzík. Praha: DharmaGaia, 2010, 263 s. ISBN 978-807-4360-060.

Kaaba. *Ministry of Hajj: Kingdom of Saudi Arabia* [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.hajinformation.com/main/j1091.htm>

LUŽNÝ, Dušan a Jolana NAVRÁTILOVÁ. Náboženství a sekularizace v České republice. [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z:

<http://snem.cirkev.cz/download/Luzny.htm>

Mešita. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Me%C5%A1ita>

PECINA, Pavel. Úvod do oborových didaktik, didaktika odborných předmětů. In: [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z:

<http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=14&cad=rja&ved=0CEMQFjADOAo&url=http%3A%2F%2Fwww.uniedu.vutbr.cz%2FVzdlvac%2520materily%2FT%25C3%25BDm%2520nastupuj%25C3%25ADc%25C3%25ADch%2520akademick%25C3%25BDch%2520pracovn%25C3%25ADk%25C5%25AF%2520-%2520Didaktika%2520technick%25C3%25BDch%2520%28odborn%25C3%25BDch%29%2520p%25C5%2599edm%25C4%259Bt%25C5%25AF.ppt&ei=0nSrUcvjEcfetAbQxICwBw&usg=AFQjCNH4ga2d3sr9xzJrLUmb1ct87XRGIW&sig2=YgoyUIW72F2pWf9w76x4oQ>

Ramadán je opravdovou zkouškou vůle: Ale i muslimové jsou jen lidé a ví, jak pravidla obejít. In: *National Geographic: Česko* [online]. [cit. 2013-06-01].

Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/detail/ramadan-je-opravdovou-zkouskou-vule-ale-i-muslimove-jsou-jen-lide-a-vi-jak-pravidla-obejit-25201/>

Ramadán turisty neodrazuje: Co by ale měli vědět? [online]. [cit. 2013-06-01].

Dostupné z: http://cestovani.lidovky.cz/ramadan-turisty-neodrazuje-co-by-ale-meli-vedet-fro-/aktuality.aspx?c=A120717_121812_aktuality_glu

SKOKOVÁ, Jana. *Náboženství jako součást školní edukace v různých zemích Evropy*. 2012. Dostupné z:

http://theses.cz/id/ebjz87/DIPLOMOV_PRCE_Jana_Skokov.pdf. Diplomová práce. Jihočeská univerzita. Vedoucí práce Ludmila Muchová.

Světová náboženství: Buddhismus. In: [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/buddhismus/>

Světová náboženství: Hinduismus [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/hinduismus/>

Světová náboženství: Judaismus. In: [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>